

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Indøvelse i Christendom

Citation: Kierkegaard, Søren: "Indøvelse i Christendom", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 12*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2007 , s. I.
Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-ic-txt-shoot-idea5a431b-ab1e-44bd-8f8d-226b21e3eec9.pdf> (tilgået 01. august 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 12

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

A

Hans Livs første Afsnit

Og lad os nu tale om ham ganske ugeneret, aldeles som de Samtidige have talet om ham, og som man taler om en Samtidig, et Menneske som vi andre, hvem man seer paa Gaden i Forbigaaende, om hvem man veed, hvor han boer, paa hvad Sal, hvad han er, hvoraf han lever, hvem hans Forældre ere, hans Slægt, hvordan han er skabt, og gaaer klædt, med hvem han omgaaes, »og noget Overordentligt er der da ikke at see paa ham, han seer ud ganske som alle Andre«, kort, som man taler om en Samtidig, hvem man ikke saadan gjør videre Ophævelse over; thi i Samtidighedens Situation med disse tusinde og tusinde *virkelige* Mennesker kan der ikke saaledes gøres Plads for en Forskjel som den, maaskee at blive mindet i alle Aarhundreder, og den at være en *virkelig* Kræmmersvend »lige saa god som han«. – Altsaa lader os tale om ham som Samtidige tale om en Samtidig. Jeg veed vel, hvad jeg gjør; og tro Du mig, den tillærte, dresserede, dvaske verdenshistoriske Vane, i Kraft af hvilken man altid saadan med en vis Ærbødighed taler om Christus, da man jo af Historien saadan har faaet at vide, og har hørt saa meget saadan om, at han saadan skal have været saadan noget stort Noget – den Ærbødighed er ikke en suur Sild værd, den er Tankeløshed, Skinhellighed, forsaavidt Gudsbespottelse; thi det er Gudsbespottelse at have tankeløs Ærbødighed for Den, man enten skal troe eller forarges paa.

Det er den fornedrede Jesus Christus, et ringe Menneske, født af en foragtet Jomfru, hans Fader en Tømmermand. Men han fremtræder rigtignok under Forhold, som ganske særligen maae henlede Opmærksomheden paa ham. Det lille Folk, i hvilket han fremtræder, Guds udvalgte Folk som det kalder sig, imødeseer en Forventet, der skal bringe en gylden Tid for Land og Folk. Det forstaaer sig, den Skikkelse, under hvilken han optræder, er saa forskjellig fra de Flestes Forventning, som det er muligt. Derimod svarer den mere til gamle Spaadomme, med hvilke Folket dog maa antages at være bekendt. Saaledes træder han frem; en Forgænger har henledt Opmærksomheden paa ham, og selv samler han den afgjort paa sig ved Under og Tegn, om hvilke der bliver Tale i hele Landet – og han er Øieblikkets Helt, hvor han gaaer og staaer omgivet af en talløs Menneske-Vrimmel. Sensationen han vækker er uhyre, Alles Øine rettede paa ham, Alt hvad der kan gaae, ja endog hvad der kun kan krybe, maa have seet dette Vidunder – og Alle maae have en Dom, en Mening om ham, saa Leverandeurerne af Meninger og Domme næsten maae gjøre Opbud, fordi Søgningen er saa rivende og Modsigelserne saa krydsende. Dog er han, Undergjørereren, bestandigt det ringe Menneske, der bogstavelig ikke har det, hvortil han kan helde sit Hoved. – Og lad os ikke glemme: Tegn og Under i Samtidighedens Situation har en ganske anden Elasticitet til at støde fra og til at trække til, end dette Spagfærdige, dette, som Præsterne i Almindelighed opvarme det, endnu Spagfærdigere om Tegn og Under – for 1800 Aar siden. Tegn og Under i Samtidighedens Situation er noget forbistret nærgaaende Noget, Noget der paa en høist generende Maade næsten tvinger En til at have en Mening, Noget man, naar man nu engang ikke er oplagt til at troe, kan blive i høi Grad forbistret over at være samtidig med, da det gjør En, især jo mere forstandig, udviklet og dannet man er, Tilværelsen altfor anstrengt. Det er en ganske egen Sag i Forhold til en Samtidig at skulle antage, at han virkelig gjør Tegn og Under – naar man har ham paa Afstand, naar Udfaldet af hans Liv hjælper En ind i Indbildninger, saa kan man let saadan indbilde sig, at man troer det.

Altsaa Mængden er henreven af ham, den følger ham jublende, seer Tegn og Under, baade dem han gjør og dem han ikke gjør, glad i Haabet om, at den gyldne Tid vil begynde, naar han bliver Konge. Men Mængden gjør sig sjelden Rede for sin Dom, dømmes idag Eet, imorgen et Andet. Den Kloge og Forstandige deeltager derfor ikke uden videre deri. Lad os nu see, hvad den Kloge og Forstandige, saasnart det første Overraskelsens og Forbauselsens Indtryk er forvundet, maa dømme.

Den Kloge og Forstandige maatte sige. »Antaget og, at denne Mand er, hvad han udgiver sig for at være, det Overordentlige – thi det med at han skulde være Gud kan jeg da ikke betragte anderledes end som en Overdrivelse, hvilket jeg villigt vil holde ham til Gode og tilgive ham, dersom jeg virkeligen ansaae ham for det Overordentlige, i Ord hænger jeg mig ikke – antaget, hvad jeg forøvrigt har mine Betæneligheder ved, og hvorom jeg i ethvert Tilfælde suspenderer min Dom, at det er Mirakler han gjør: er det saa ikke en uforklarlig Gaade, at denne samme Mand kan være saa taabelig, saa indskrænket, saa aldeles blottet for Menneskekundskab, saa svag, eller saa godmodig-forfængelig, eller hvad man nu vil kalde det, at bære sig saaledes ad, næsten at paanøde Menneskene sine Velgjerninger! Istedetfor stolt og herskende at holde Menneskene paa den dybeste Underkastelses Fjernhed fra sig, tage deres Tilbedelse, naar han den sjeldne Gang saaes: istedet derfor at være tilgængelig for Alle, eller endnu rigtigere selv at gaae til Alle, at omgaae Alle, næsten som var det at være det Overordentlige det at være Alles Tjener, som var det at være det Overordentlige, hvad han selv siger sig at være, det at være bekymret for, om Menneskene ville have Gavn af ham eller ikke, kort, som var det at være det Overordentlige det at være den meest Bekymrede af Alle. Uforklarligt er det Hele mig, hvad han vil, hvad hans Hensigt er, hvortil hans Stræben sigter, hvad han vil

opnaae, hvilken Meningen er. Han der ved mangt et enkelt Udsagn, hvad jeg ikke kan negte ham, røber et saa dybt Indblik i det menneskelige Hjerte, han maa dog vel sagtens vide, hvad jeg med Mindre end Halvdelen af min Klogskab kan sige ham forud, at paa den Maade kommer man ingen Vegne i Verden – med mindre man da foragtede Klogskab redeligt trakter efter at blive til Nar, eller maaskee endog gaaer saavidt i Redelighed, at man foretrækker at blive slaaet ihjel; men saa er man jo dog vel gal, naar det er det man vil. Som sagt, som Menneskekjender, maa han dog sagtens vide, at det man skal gjøre, er at bedrage Menneskene, og saa at give sit Bedrag Skin af Velgjerninger, man gjør hele Slægten. Saa høster man alle Fordele, selv den, hvis Nydelse er den kosteligste af alle, den af de Samtidige at kaldes Menneskeslægtens Velgjører – og naar man først er i sin Grav, saa blæse være med hvad Efterverdenen siger om En. Men at give sig saaledes hen, som han gjør, ikke at holde det Mindste paa sig selv, næsten at tigge Menneskene til at tage mod disse Velgjerninger: nei, slutte mig til ham, kunde da aldrig falde mig ind. Og det forstaaer sig, han indbyder mig da heller ikke; thi han indbyder jo kun dem, som arbeide og ere besværede.«

Eller. »Hans Liv er ganske simplement Phantasteri; og det er endda det mildeste Udtryk man kan bruge derom, man er, naar man dømmes saaledes, godmodig nok til aldeles at glemme denne rene Galskab, at han anseer sig selv for at være Gud. Det er Phantasteri. Saadan kan man i det Høieste leve et Par Aar i Ungdommen. Men han er allerede over 30 Aar. Og han er bogstaveligen Ingenting. Og videre, om ganske kort Tid maa han aldeles have tabt al Agtelse og Anseelse blandt Folket – det Eneste, der hidtil kunde være Tale om at han har skaffet sig. Vil man sikkre sig Folkegunst i Længden, hvad jeg villig indrømmer er det usikkreste Parti, man overhovedet kan tage, maa man bære sig anderledes ad. Det vil ikke vare mange Maaneder, førend Mængden er kjed af En, der saaledes er til Tjeneste; han bliver betragtet som fortabt Person, et Slags mauvais sujet, der kan være glad ved at ende i en Afkrog af Verden, glemmende Verden og glemmt, hvis han da ikke ved at blive paa Stedet, skulde, i Fortsættelse af alt hans Foregaaende, være phantastisk nok til at ville slaaes ihjel, den uundgaaelige Følge af at blive paa Stedet. Hvad har han gjort for sin Fremtid? Intet. Har han nogen fast Stilling? Nei. Hvad Udsigter har han? Ingen. Blot dette Simple, hvorledes vil han fordrive Tiden, naar han bliver Ældre, de lange Vinteraftener, hvad vil han udfylde dem med, han kan ikke engang spille Kort. Han har en Smule Folkegunst – i Sandhed af al rørlig Eiendom den rørligste, den kan i en Haandevending være en uhyre Folke-Ugunst. – At slutte mig til ham, nei, jeg siger Tak, gal er jeg dog Gud skee Lov endnu ikke blevet.«

Eller. »At der (naar man da reserverer sig sin og den sunde Menneske-Forstands Ret til at afholde sig fra enhver Dom betræffende hans Paastand at være Gud) er noget Overordentligt ved det Menneske, derom er egentligen ingen Tvivl. Snarere kunde man næsten blive forbittret paa Styrelsen, at den har betroet en Saadan, hvad den har betroet ham, en Saadan, der gjør det Modsatte af hvad han selv siger: at man ikke skal kaste sine Perler for Sviin – hvorfor det da ogsaa vil ende med, at disse, ganske rigtigt, vende sig om og træde ham ned. Sligt kan man altid vente af Sviin – men derimod skulde man ikke vente, at Den, der selv er opmærksom derpaa, gjør det Modsatte af hvad han veed, man ikke skal gjøre. Ja, kunde man paa en behændig Maade fraliste ham hans Viisdom – thi den høist eiendommelige Tanke, som han selv synes at sætte saa megen Priis paa, at han er Gud, skal jeg med Fornøielse lade ham ene om som hans udelukkende Eiendom – kunde man fraliste ham hans Viisdom – uden at blive hans Discipel! Kunde man liste sig til ham om Natten og faae det ud af ham – thi at redigere og udgive det, det skal jeg nok være Mand for, und zwar paa en ganske anden Maade. Der skal til hele Verdens Forbauselse komme noget ganske Andet ud deraf, det lover jeg for, thi saa meget seer jeg nok, der stikker noget saare dybt i hvad han siger, Ulykken er blot, at han er Den, han er. Men maaskee, hvo veed, maaskee lader det sig am Ende gjøre at narre ham det fra, maaskee er han i denne Henseende igjen godmodig tosset nok til at meddele sig ganske aabent. Det var ikke umuligt; thi mig forekommer det, at Viisdommen, som han aabenbart besidder, ved at betroes ham, er blevet betroet en Nar: en saadan Modsigelse er hans Tilværelse. – Men at slutte mig til ham, at blive Discipel, nei, det var da, at gjøre sig selv til Nar.«

Eller. »Dersom det, hvad jeg dog lader uafgjort, er det Gode og Sande, dette Menneske vil, saa gjør han i det mindste for saavidt Gavn, især mod Ynglinge og den uerfarne Ungdom, hvem det for Livets Alvors Skyld er saa tjenligt, jo tidligere jo bedre ret tilgavns at forstaae dette: han gjør det iøinefaldende selv for den meest Forblindede, at dette Høitruvende med at leve for det Gode og Sande har en betydelig Tilsætning af det Latterlige i sig; han beviser, hvor rigtigt vor Tids Digtere have truffet det, naar de altid lade det Gode og Sande repræsentere af en halvfjantet Person, eller af En, der er saa dum, at man kan løbe Døre op med ham. At anstrenge sig saaledes som dette Menneske gjør, at forsage Alt, kun ingen Møie og Besværlighed, at være paa Pinde til enhver Tid af Dagen, ivrigere end den travleste praktiserende Læge – og hvorfor? Er det fordi det er hans Levebrød? Nei, ikke i fjerneste Maade, det er, saavidt man kan skjønne, nok aldrig faldet ham ind, at ville have noget. Er det da, fordi han tiener Penge derved? Nei, ikke 4ß – han eier ikke 4ß, og om han eiede dem, saa gav han dem strax bort. Er det da for at opnaae Ære og Anseelse i Staten? Lige omvendt, han afskyer al verdslig Anseelse. Og han der, da han nu engang forsmaaer al verdslig Anseelse, og øver den Kunst at kunne leve af Ingenting, han der (hvad der dog ogsaa er Mening i) hvis ellers Nogen var beregnet paa at tilbringe sit Liv i det behageligste Farniente: han er Den, som lever mere anstrenget end nogen Statstjener, hvem Ære og Anseelse lønner, mere anstrenget end nogen Forretningsmand, der tjener Penge som Græs. Hvorfor anstrenger han sig da saaledes, eller (thi hvortil dette Spørgsmaal om hvad der intet Spørgsmaal kan være om!): at anstrenge sig saaledes – for at opnaae den Lykke, at blive udleet,

bespottet o. s. v.: i Sandhed det er en egen Art Fornøjelse. At En trænger sig igjennem Mængden for at naae hen til det Sted, hvor der uddeles Penge, Hæder og Ære: det lader sig forstaae. Men at trænge sig frem for at blive kagstrøgen: hvor ophøiet, hvor christeligt, hvor dumt.«

Eller. »Der høres om dette Menneske saa mange overilede Domme af dem, som Intet forstaae – og forgude ham, og saa mange strenge Domme af dem, som dog maaskee misforstaae ham, mig skal man ikke med Rette kunne beskyldte for nogen overilet Dom; jeg forholder mig ganske kold og rolig, ja, hvad mere er, jeg er mig bevidst at være saa føielig og moderat mod ham, som muligt: lad det være saa, hvad jeg dog kun til en vis Grad indrømmer, at selv Forstanden imponeres af dette Menneske. Hvad maa der nu dømmes om ham? Dommen bliver: jeg kan for det første ingen Mening have om ham. Jeg mener ikke betræffende at han siger sig at være Gud, thi derom vil jeg i al Evighed ingen Mening kunne have; nei, jeg mener om ham som Menneske betragtet. Først Udfaldet af hans Liv vil kunne afgjøre, om han virkelig var det Overordentlige, eller han, bedragen af sin Indbildningskraft, har lagt en altfor stor Maalestok an, ikke blot for sig, men overhovedet for det at være Menneske. Mere kan jeg med min bedste Villie ikke gjøre for ham; om han var min eneste Ven, mit eget Barn, jeg kunde ikke dømme skaansommere, og heller ikke anderledes. Men deraf følger rigtignok sandsynligviis, at jeg af gode Grunde ingen Mening kan komme til at have om ham. Thi for at have en Mening, maa jeg først see Udfaldet af hans Liv, og indtil det Sidste, det er, han maa være død. Saa kan jeg, og dog kun maaskee, have en Mening om ham; og selv dette antaget, er det jo dog kun i uegentlig Forstand om ham, thi han er jo saa ikke mere. Af sig selv følger det da, at jeg umuligt kan slutte mig til ham, saa længe han lever. Den *Myndighed*, med hvilken han siges at lære, kan for mig ikke have nogen afgjørende Betydning, det er dog vel let at see, at han bevæger sig i en Cirkel, saa han beraaber sig paa hvad han skal bevise, og hvilket igjen kun kan bevises ved Udfaldet, forsaavidt det da ikke hænger sammen med hiin hans fixe Idee, at han er Gud; thi dersom det er *derfor* han har Myndighed, fordi han er Gud, saa er Svaret: ja – *dersom*. Saa meget kan jeg derimod indrømme ham, at hvis jeg tænkte mig at leve i en senere Slægt, og hvis da Udfaldet af hans Liv, dets Følger i Historien havde gjort det aabenbart, at han var det Overordentlige: da vilde det ikke være langt fra, der vilde kun fattes Lidet i, at jeg blev hans Discipel.«

Den Geistlige maatte sige. »Af en Bedrager og Folkeforfører er der egentlig noget ualmindelig Ærligt ved ham, hvorfor han da heller ikke kan blive saa absolut farlig, om det end seer nok saa farligt ud, saa længe llingen staaer paa, seer nok saa farligt ud med hans uhyre Popularitet, indtil saa llingen er forbi, og Folket – just Folket – igjen styrter ham. Det Ærlige er, at ville udgive sig for den Forventede og saa at ligne ham saa lidet som han gjør – det er ærligt, ligesom naar En vil udgive falske Sedler, saa at gjøre dem saa slette, at Enhver, der har noget Kjendskab, strax kan see det. – Vel sandt, vi imødesee alle en Forventet, dog at det er Gud i egen Person der skulde komme, er da ingen Fornuftigs Forventning, og enhver Religieus gyser for Gudsbespottelsen, som dette Menneske forskylder. Dog en Forventet imødesee vi, deri ere vi alle enige. Men Verdens-Regjeringen gaaer ikke tumultuarisk i Spring, Verdens-Udviklingen er ikke, og dette ligger jo allerede i at det er en Udvikling, revolutionair men evolutionair. Den sande Forventede vil derfor see ganske anderledes ud, vil komme som det Bestaaendes herligste Blomst og høieste Udfoldelse. Saaledes vil den sande Forventede komme, og han vil bære sig ganske anderledes ad; han vil erkjende det Bestaaende som Instants, sammenkalde hele Geistligheden til et Convent, forelægge den sit Resultat, samt sit Creditiv – og saa, hvis han da ved Ballotationen faaer Majoritet, blive modtaget og hilset som det Overordentlige, som det han er: den Forventede.«

»Men i dette Menneskes Optræden er der en Dupplicitet; han er for meget af en Dommer; det er som vilde han paa een Gang være Dommeren, der dømmet det Bestaaende, og saa dog tillige selv den Forventede. Vil han ikke det Første, hvortil saa hans absolute Isolation, hans Fjernhed fra Alt, hvad der hedder det Bestaaende! Vil han ikke være Dommeren, hvortil saa hans phantastiske Flygten udenfor Virkeligheden ud i Selskab med den uvidende Almue, hans revolutionaire Hovmods Forsmaaen af al det Bestaaendes Intelligents og Dygtighed, for at begynde ganske og aldeles paany og forfra ved Hjælp af – Fiskere og Professionister, saa det er som Motto for hans hele Existents i Forhold til det Bestaaende, at han er et uægte Barn! Vil han blot være den Forventede, hvortil saa hvad han taler om, ikke at sætte en ny Lap paa et gammelt Klædebon, Ord der netop ere enhver Revolutions Feltraab, thi deri ligger jo ikke at ville erkjende det Bestaaende, men at ville have det bort, istedetfor at slutte sig til det Bestaaende, og hvis man er Reformator, forbedre det, hvis man er den Forventede, at udvikle det til sit Høieste. Dette er en Dupplicitet; og dette lader sig ikke gjøre, baade at være Dommeren og den Forventede; og denne Dupplicitet bliver hans Undergang, hvilken jeg allerede har beregnet. En Dommers Katastrophe digtes rigtigt at blive voldsom Død; men den Forventedes kan jo dog vel umuligt blive Undergang, saa er han jo eo ipso ikke den Forventede, det er, ikke Den, hvem det Bestaaende venter paa at forgude. Denne Dupplicitet seer Folket ikke endnu, det seer i ham den Forventede, hvad det Bestaaende umuligt kan, og hvad kun Folket, den løse og ledige Mængde kan, fordi den selv er intet mindre end noget Bestaaende. Men saasnart Duppliciteten bliver aabenbar, saa er det hans Undergang. Nei, saa var hans Forgænger en langt bestemtere udpræget Skikkelse, han var kun Eet: Dommeren. Men hvilken Confusion og Forvirrethed, at ville være begge Dele, og hvilken yderligere Confusion, selv at anerkjende Forgængerens som Den, der skulde holde Dom, altsaa dog vel netop gjøre det Bestaaende modtageligt for og ganske istand til at modtage den Forventede, og saa selv at ville være den Forventede, der følger efter Dommeren – og saa dog ikke ville slutte sig til det Bestaaende!«

Og Philosophen maatte sige. »En saa rædsom eller rettere saa afsindig Forfængelighed, at et enkelt Menneske vil være Gud, er da noget hidtil Uhørt; en til den Yderlighed dreven Form af den rene Subjektivitet og den blotte Negation er aldrig seet. Han har ingen Lære, intet System, han veed i Grunden Ingenting, det er saadan enkelte aphoristiske Ytringer, nogle Stykker Sententser og et Par Parabler, han vedbliver at repetere eller variere, hvorved han blænder Massen, for hvem han ogsaa gjør Tegn og Under, saa den, istedetfor at faae Noget at vide eller nogen sand Belærelse, kommer til at troe paa ham, der saa fatalt som det er muligt i eetvæk paanøder En sin Subjektivitet. I ham og i hvad han siger er der slet intet Objektivt eller Positivt; for saavidt behøver han ikke at gaae under, thi, philosophice, er han gaaet under, det er jo den blotte Subjektivitets Bestemmelse at gaae til Grunde. Man kan indrømme ham, at han er en mærkelig Subjektivitet, at han, det være nu med hans øvrige Tegn og Under som det være vil, bestandigt, som Lærer betragtet, repeterer Miraklet med de fem smaae Brød: ved Hjælp af lidt Lyrik og nogle Aphorismer sætter han hele Landet i Bevægelse. Men selv om man vil oversee Galskaben, at *han* mener sig at være Gud, saa er det en ubegribelig Feiltagelse, som rigtignok kun røber liden filosofisk Dannelse, at mene, at overhovedet Gud kunde aabenbare sig i et enkelt Menneskes Skikkelse. Slægten, det Universelle, det Totale er Gud; men Slægten er dog vel ikke noget enkelt Individ. Det er overhovedet Anmasselsen, som ligger i Subjektiviteten, at den Enkelte vil være Noget; men det forstaaer sig, det Afsindige er, at den Enkelte vil være Gud. Var det muligt dette Afsindige, at et enkelt Menneske var Gud, saa maatte man jo consequent tilbede dette enkelte Menneske; en større filosofisk Bestialitet lader sig ikke tænke.«

Den kloge Statsmand maatte sige. »At dette Menneske i Øieblikket er en Magt, lader sig ikke negte – fraseet naturligviis den Indbildning, han har, at han er Gud. Sligt slaer man nu een Gang for alle en Streg over som et privat Liebhaberi, der ikke videre bringes i Anslag og Ingen vedkommer, mindst en Statsmand. En Statsmand seer blot paa, hvad Magt et Menneske har, og at han i dette Øieblik er en Magt, lader sig, som sagt, ikke nægte. Men hvad han vil, hvad han styrer efter, er ikke godt at blive klog paa; er dette Klogskab, maa det være en aldeles ny og egen Art, ikke ganske uliig Det, man ellers kalder Galskab. Han har betydelige Forcer; men han synes at tiltetgjøre dem, istedetfor at bruge dem, han giver dem ud, men *han* faaer Ingenting igjen. Jeg betragter ham som et Phænomen, med hvilket – og det gjør man aldrig med et Phænomen – man klogeligen ikke indlader sig, da det er aldeles umuligt at beregne ham eller Katastrophen for hans Liv. Det er muligt, at han kan blive Konge, det er muligt – men det er ikke umuligt, eller rettere det er netop lige saa muligt, at han kan ende paa Skafottet. Han mangler i sin hele Stræben Alvor. Med en uhyre Vingestrækning svæver han, ikke videre; han gjør ingen Ende fast, tager intet Bestik – han svæver. Er det for Nationaliteten han vil kæmpe, eller er det en communistisk Omvæltning han tilsigter, er det en Republik han vil, eller et Kongerige, med hvilket Parti vil han holde, og mod hvilket, eller vil han see at staae sig godt med alle Partier, eller vil han stride med alle Partier? Indlade mig med ham – nei, det var da det Sidste, jeg vilde, jeg gjør endog mere, jeg tager alle mulige Forsigtighedsregler mod ham. Jeg forholder mig ganske stille, foretager Intet, jeg er som var jeg ikke til; thi man kan end ikke beregne, hvorledes han, blot man foretog sig det Mindste, kunde komme til at gribe forstyrrende ind, eller hvorledes det kunde hvirvles ind i Hans. Farlig, i en vis Forstand uhyre farlig er det Menneske. Men min Beregning er at fange ham, netop ved slet Intet at gjøre. Thi styrtes maa han – og sikkrest ved sig selv, ved at snuble over sig selv; jeg har, i det mindste ikke i dette Øieblik, ikke Kræfter til at styrte ham, og jeg veed Ingen der har det. Nu at gjøre det Mindste mod ham, var blot selv at blive knuust. Nei, bestandig kun negativ Modstand, Intet, saa indivikler han sig formodentlig i de uhyre Consequentser, han drager efter sig, han kommer til at træde i Slæbet – og saa falder han.«

Og den satte Borgermand maatte sige, hvad der vilde blive Dommen i hans Familie. »Nei, lad os være Mennesker, til Maade er Alt godt, for Lidt og for Meget fordærver Alt, og som et fransk Ordsprog, jeg har hørt af en Handels-Reisende, siger: enhver Kraft, der overdrives, styrtes – og dette Menneske, hans Undergang er saamænd vis nok. Jeg har ogsaa alvorligt taget min Søn for, advaret og foreholdt ham, at han ikke gaaer hen og kommer paa gale Veie, og slutter sig til det Menneske, og hvorfor? fordi Alle løbe efter ham. Ja, hvilke alle? løse og ledige Mennesker, Gadestrygere og Landløbere, der har let ved at løbe. Men af Bosiddende og Velhavende dog ikke ret mange, og af de kloge og anseete Folk, efter hvem jeg altid stiller mit Uhr, slet ingen, hverken Etatsraad Jeppesen, eller Conferentsraad Marcus, eller den rige Agent Christophersen, nei, nei, de Folk de veed nok, hvilket der er hvilket. Og see vi nu til de Geistlige, som da bedst maae forstaae sig paa Sligt – de betakker dem. Det var det Pastor Grønvald sagde igaar Aftes i Klubben, »det Liv tager en Ende med Forfærdelse«; og den Karl han kan mere end prædike, ham skal man ikke høre om Søndagen i Kirken, men om Mandagen i Klubben, jeg vilde blot ønske, jeg havde Halvdelen af hans Forstand paa Verden. Han sagde ganske rigtigt, det var som talt ud af mit Hjerte, »det er kun løse og ledige Mennesker der render efter ham«. Og hvorfor rende de efter ham? fordi han kan gjøre nogle Under. Men hvo siger, at det er Under, eller at han giver sine Disciple den samme Kraft; og i ethvert Fald er et Under noget høist Uvist, derimod er det Visse det Visse. Enhver alvorlig Fader, som har voxne Børn, maa i Sandhed være bekymret, at ikke hans Sønner lade sig forføre og henrive og komme i Kast med ham samt de fortvivlede Mennesker, der følge ham, fortvivlede Mennesker, som slet Intet have at tabe. Og selv disse, hvordan hjælper han dem? Man maa jo være gal for at ville hjælpes paa den Maade, selv betræffende den fattigste Stodder er det dog sandt, at han hjælper ham af Dynen i Halmen, hjælper ham i en ny Elendighed, som Stodderen kunde have undgaaet ved at blive hvad han var, slet og ret Stodder.«

Og Spotteren, ikke den af Alle for sin Ondskab foragtede, nei den af Alle for sin Vittighed beundrede,

derhos for sin Godmodighed afholdte, han maatte sige. »Det er i Grunden en ubetalelig Idee, som da uden videre maa komme os Alle til Gode, at et enkelt Menneske, ganske som vi Andre, siger, at han er Gud. Er det ikke at gjøre vel mod Menneskene, saa veed jeg ikke hvad Vel- og Godgjørenhed eller God- og Velgjørenhed er. Antaget, at Kjendetegnet paa at være Gud er – ja, hvo i al Verden var faldet paa det; hvor sandt, at Sligt ikke var opkommet i noget Menneskes Hjerter! – at see ud ganske som alle Andre, hverken mere eller mindre: saa er vi alle Guder. Qvod erat demonstrandum. Han leve, Opfinderen af denne for Menneskene saa overordentlige Opdagelse! Imorgen lader jeg bekendtgjøre, at jeg Undertegnede er Gud – og Opfinderen i det mindste kan ikke nægte det uden at modsige sig selv. I Mørke ere alle Katte graae – og naar det at være Gud er at see ud som alle Andre, ganske og aldeles som alle Andre: saa er det mørkt, og vi ere alle ....., eller hvad det var jeg vilde sige, vi ere Alle, hver især, Gud, den Ene skal saa vist ikke lade den Anden høre Noget. Det er det Latterligste, man kan tænke sig; Modsigelsen, hvori det Komiske altid ligger, den størst mulige – men Fortjenesten er ikke min, den er ene og alene og udelukkende Opfinderens: at et Menneske ganske som vi Andre, kun ikke slet saa godt paaklædt som Gjennemsnittet, altsaa at et daarligt paaklædt Menneske, der nærmest (i det mindste som det synes adskilligt nærmere end under Rubrikken: Gud) sorterer under Fattigvæsenet – at han er Gud. Det Værste er i Grunden for Fattig-Directeuren, at han ikke bliver til mere ved dette General-Avancement for hele Menneske-Slægten.«

O, min Ven, jeg veed nok, hvad jeg gjør, jeg kender mit Ansvar, og min Sjæl er evig forvisset om Rigtigheden af hvad jeg gjør. Altsaa tænk Dig nu samtidig med ham, Indbyderen. Tænk Dig, at Du var en Lidende – men betænk, hvad Du udsætter Dig for ved at blive hans Discipel, ved at følge ham. Du udsætter Dig for ubetinget at tabe saa godt som Alt i alle de Kloge og Forstandige og Anseetes Øine. Han, Indbyderen, fordrer af Dig, at Du skal opgive Alt, slippe Alt – men den medlevende, Samtidens Forstandighed slipper ikke Dig, den dømmes, at det at slutte sig til ham er Galskab. Og Dig vil Spotten grusomt falde over; medens den næsten skaaner ham af Medlidenhed, finder den det galere end det Galeste, at blive hans Discipel. »Thi« siger den »en Sværmer er en Sværmer, lad gaae; men at blive – for Alvor hans Discipel er den størst mulige Galskab. Der er bestandig kun een Mulighed af at være galere end en gal Mand: den høiere Galskab, for Alvor at slutte sig til en Gal og ansee ham for den Vise«.

Siig ikke, at denne hele Fremstilling er Overdrivelse, o, Du veed jo (men Du har maaskee ikke før gjort Dig det ret nærværende), at af alle de Anseete, alle de Oplyste og Forstandige var der, medens det vel er muligt, at En og Anden af dem, maaskee Flere, nysgjerrigt har indladt sig med ham, men der var kun Een, kun Een, som for Alvor søgte ham, og han kom til ham – om Natten. Og det veed Du nok, om Natten gaaer man paa de forbudne Veie, Natten vælger man naar man gaaer derhen, hvor man ikke vil være bekendt at man har sin Gang – tænk Dig, hvilken Dom over Indbyderen heri ligger: at gaae til ham var en Vanære, Noget ingen Anseet, ingen Mand af Ære kunde være bekendt, saa lidet som, hvad jo ogsaa skjules af Natten, at gaae til – dog nei, jeg gider end ikke udføre hvad der vilde følge efter dette »saa lidet som«.

Kommer *nu hid til mig* alle I, som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.